
**ACSELECOLOGICAL CONCEPT FOR DEVELOPING THE CREATIVITY IN
PEDAGOGICAL AMETOLOGY**

Nelly KolevaUniversity „Prof. Dr. Assen Zlatarov”, Bulgaria, koleva_nelly@abv.bg

Abstract: Acseleological concept for developing the creativity of the f developing the creativity of students is part of an intensive training system based on ametological technologies to gradually increase the level of education. The concept creates conditions for enhancing the learning process based on an educational process of psycho-physiological conditions for the complex activation of the student's personality reserve capabilities that are hidden in daily life and are unavailable for use due to existing psychological barriers. The aim of the educational process through the acseleological concept and application of specific methodological principles of ametology (personal subject activity, optimality of thought processes), to consider the student I-IV class as a subject of learning activity. The disciple must be able to direct the processes of self-development by fulfilling the public procurement as the subject of his / her own life and the continuity of the maintenance of all stages of improvement of personality qualities, transformation of the space of pedagogical relations, creation of feedback and reflexivity. The application of educational games creates different forms of reproduction of passive knowledge, contains elements of entertainment, includes elements of psycho-training and thought processes of creativity. For the activity in the „Technology and Entrepreneurship” educational discipline, interest is the level of „application” implemented through the role-playing system and the level of „creativity” – through the system of gaming competitions of the educational groups to „generate ideas”. All intensive training techniques are easy to perform using technical means using audiovisual and computer equipment. Depending on the specific tasks, the content of the study material, the level of creative cognitive activity of the students, different types of conversations are conducted in the didactic process. In order to develop creativity, we use the heuristic conversation.

A set of additional methods are used to perform the tasks and test the hypothesis: an accelerological analysis that allows to substantiate the essential characteristics of the primary school pupil's development and amogram; a retrospective analysis of the problem of ammetrical support for pupil's school development; Modified version of a questionnaire - Self-Assessment of Practice, „Factors accompanying the self-development of the individual“; with standard psychodiagnostic methods, which provide quantitative and qualitative information about the phenomenon studied: „Personal Self-Development“, „Level of Subjective Control“, „Self-Governing Capacity“.

The developed concept allows to define the ametological essence, the essential characteristics, to distinguish goals at all stages of the training development.

Keywords: Acseleological concept, ametology, ametrogram

**АКСЕЛЕОЛОГИЧНА КОНЦЕПЦИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА КРЕАТИВНОСТ
В ПЕДАГОГИЧЕСКАТА АМЕТОЛОГИЯ****Нели Колева**Университет „Проф. Д-р Асен Златаров“, koleva_nelly@abv.bg

Авторът изказва благодарност към научен проект № НИХ – 413/2018 г. „Изследване на контекстните компетенции в предучилищна и начална училищна възраст и разработване на конкретни педагогически модели за подкрепа на детската личност“ за финансиране на настоящата работа.

Резюме: Акселеологичната концепция за развитието на креативност на ученици е част от системата за интензивно обучение, базирано на аметологичните технологии за постепенно издигане на нивото на обучение. Концепцията създава условия за засилване на учебния процес, основан на база образователен процес на психо-физиологични условия за сложно активиране на резервните способности на личността на ученика, които са скрити в всекидневния живот и не са достъпни за използване поради съществуващите психологически бариери. Целта на образователен процес чрез акселеологичната концепция и прилагането на специфични методологични принципи на аметологията (личностна предметна дейност, оптималност на мисловните процеси), да разглеждаме ученика I - IV клас като предмет на обучаваща дейност.

Ученикът, изпълнявайки обществената поръчка като предмет на неговия собствен живот и непрекъснатост на поддръжката на всички етапи на обучение, трансформиране на пространството на педагогическите отношения, създаване на обратна връзка и рефлексивност, трябва да може да ръководи процесите на саморазвитие.

Прилагането на образователните игри създават различни форми на възпроизводство на пасивното знание, съдържат елементи на развлечение, включват елементи на психо-обучение и мисловни процеси на креативност.

За нашата дейност по учебната дисциплина „Технологии и предприемачество“ интерес представлява нивото на „приложение“ осъществяващо се чрез системата на ролевите игри, а нивото на „творчество“ – чрез системата на игрални състезания на образователните групи за „генериране на идеи“. Всички техники за интензивно обучение се изпълняват лесно чрез технически средства, използващи аудиовизуално и компютърно оборудване.

В зависимост от конкретните задачи, съдържанието на учебния материал, нивото на творческата когнитивна дейност на учениците в дидактическия процес се провеждат различни видове разговори. С цел развитие на креативност използваме евристичният разговор.

За изпълнението на задачите и тестването на хипотезата се използва набор от допълнителни методи: акселеологичен анализ, който позволява да се обосноват съществените характеристики на развитието и амерограмата на ученика от начално училище; ретроспективен анализ на проблема с аметологичната подкрепа на училищното развитие на ученика; модифицирана версия на въпросник - анкета „Самооценка на практическа дейност“, „Фактори, съпътстващи саморазвитието на индивида“; със стандартни психодиагностични методи, които предоставят количествена и качествена информация за изследваното явление: „Персоналната готовност за саморазвитие“, „Ниво на субективен контрол“, „Способност на самоуправление“.

Разработената концепция позволява да се дефинира аметологичната същност, съществените характеристики, да се разграничат целите на всички етапи от процеса на обучаващото развитие.

Ключови думи: Акселеологична концепция; аметология; амерограма

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Значението на изследването на психологическите основи на развитие на творчеството в професионалната аметология се определя от социалното и практическото значение на проблема за самоусъвършенстване на творческата личност на професионалиста и неговия самоконтрол в професионалната дейност. Известният Н. А. Рибников, предлагат концепция за „аметология“³¹, за пръв път през 1929 г., за да обозначи специално направление на възрастовата психология - психологията на зрялост. Б. Г. Ананиев поставя задачата да се развие систематична психологическа теория за зрелостта - аметология³². Той обърна внимание на пренебрегването на факта, че основните направления на психологията се занимават предимно с измерването на различните характеристики и свойства на човека. По този начин изследването на умствените процеси и дейности на възрастните формира основата на общата психология и изследването на различните видове дейности и определянето на оптимални фактори в управлението на определена дейност на зрелия индивид, представляват съдържанието на повечето дисциплини в приложната психология. В същото време естествено се приема, че психологическата и психофизиологичната вариабилност не е характерна за „референтните“ психологически характеристики на зряла възраст. Жан Пиаже стига до заключение, че в юношеството се формира „логиката на възрастните“, след което, дори и да се извършват много количествени промени, то те са само подобрение и завършване на структурата на „логиката на възрастните“³³.

2. РАЗВИТИЕ НА КРЕАТИВНОСТ В АМЕТОЛОГИЯТА

Мисленето в индивида започва от момента на обвързването му с познавателните дейности. Силно разработено е изследването „участие на мисленето в процес на решаване на познавателни задачи и творчески ситуации“. Жан Пиаже разработва „стадии на конкретните операции“³⁴, който обхваща възраст

³¹ „Аметология“ е концепция в науката „Асмеоология“, която се появява на кръстопътя на природни, социални и хуманитарни дисциплини и изучава законите и явленията на човешкото развитие до степента на зрялост и особено когато достигне най-високото ниво в това развитие.

³² Тлизина Н.Ф. Педагогическа психология. М: Академия, 2006 г.

³³ Пиаже, Жан. Психология интелекта. В: Избранные психологические труды, 1969.

³⁴ Piaget, Jean. The Construction of Reality in the Child. New York, Basic Books, 1954, 386 p

от 7 до 11,12 години. През този стадий децата започват да мислят логически, да класифицират обектите по няколко признака. На този стадий децата достигат до разбирането на съхраняването на предметите. Това е главното постижение на стадия на конкретните операции. Детето е способно да съди за измененията в количеството на веществата като се основава на логическото си мислене, а не само на данните от сетивното възприятие. В експеримента си Жан Пиаже достига до извода, че формирането на съждения се базира в по-голяма степен на перцептивните отколкото на логическите процеси. С други думи, човек вярва повече на очите си, отколкото на логиката, докато възрастните не основават своите съждения само на възприятията, а използват логиката. Когато индивидът демонстрира такава способност, то на него вече е достъпно понятието „съхранение“ (термин въведен от Жан Пиаже за обозначаване на процеса на осъзнаване от индивида).

Мисленето като психически механизъм за решаването на проблеми чрез преработването на сетивна информация с логически средства, според Любомир Георгиев³⁵, заема централно място в познавателната и в практическата дейност на човека. То търпи редица положителни и отрицателни качествени изменения с течение на времето. А. Шопенхауер посочва, че преди тридесет и петата година на личността, мисленето наподобява перцептивното мислене в детска възраст, подобро само с логически процеси. Едва след тази възраст на личността се открояват възможности за широта на мисленето, за обхващането и осмислянето на повече връзки и зависимости, следствие на натрупаният опит и знания.

В основата на концепцията на Н. А. Рибников, „аметология“ са редица изследвания върху развитието на човека като обект на труда, общите и специфични закони и феномени за развитие на личностния професионализъм. Разширяването на обекта и тематичните области на аметологията ще му позволи да придобие съдържание, съответстващо на идеите, установени при неговото създаване.

Необходимостта от изучаване на проблема за творческа педагогическа дейност на учителя по „Технологии и предприемачество“ в професионалната аметология се дължи главно на възникващите противоречия между социалния ред на обществото с вписан творчески човек във всички сфери на производство и недостатъчно развитите психологически основи за развитието на креативността в аметологията.

Социалната значимост на изучаването на психологическите закони на творчеството в периода на творческа зрялост на специалист се дължи на следните факти:

1. Определя се професионалната и творческа ориентация на индивида, която е основен стълб на нейната социална ориентация в живота;
2. Основният определящ фактор за професионално творчество;
3. Уменията за перцептивно и логическо мислене, създадени от ученическа възраст, допринасящи за развитието на професионалния му потенциал и за самоусъвършенстването му в социалната сфера.

Изследванията на креативността в психологията на творчеството в съответствие с техния фокус се обединяват в две групи:

- концептуални, ориентирани проблеми към ученето за създаване на обща психологическа теория на творчеството. Те се основават върху процеса на интегриране на социално значими резултати от научни изследвания на Л. Л. Гурова (изследва психологията на мисленето)[2], А. Матюшкин (изучава творческото мислене) [4]; разработи и приложи теорията и методите на базирано на проблемите учене [5]. Той формулира концепцията за творческа надарения [6], Я.А.Поноарев (специалист по психология на творчеството и интуицията) [9], С.Л. Рубинщайн, О.К. Тихомиров [13], Т. R Sorbin (ментални промени в регресията) [16], Arnheim R. (визуално мислене) [14]. и др .;

- емпирични, насочени към идентифициране на интелектуалната активност, личностни характеристики и способности за творческа дейност, за които имат заслуги: Д. Н. Завалишина (специфика и проблеми на практическото мислене) [3], Ю.Ф. Поляков, [8] , Т. Рибо [10] , N. Bolton N. (психология на мисленето) [15], М. Wertheimer (продуктивно мислене) [19], В. А. Роменец [11]и други.

Наред с задълбочените изследвания на проблема за креативност в психологията на творчеството, трябва да се признае, че тези постижения в областта на професионалната аметология са относително скромни. В допълнение, тези изследвания не са достатъчно подкрепени от експериментални данни и техните обобщения, без които не е възможно да се разберат психологическите характеристики и механизми на формиране на творческата зрялост на специалист.

В сегашният етап от разработването на концептуалните основи на асмеологията се наблюдава изоставане в професионалното образование от психологическата наука, което е едно от най-парадоксалните последици от синергичната взаимозависимост на кризата на образованието. Желанието за добро образование до известна

³⁵ Георгиев, Л., (2011) Психология на възрастните., ЮЗУ „Неофит Рилски“, 63 стр, 246 с.

степен намалява и желанието на индивида за основни познания и интерес към иновации пада в цивилизования свят.

Фокусът на традиционната система за творчески стратегии в обучението още в начална степен на образованието е насочен към миналия исторически опит, което е една от причините за кризата. Творческото обучение и самообучението са алтернатива в традиционната образователна система. Те ориентират детето към определянето на бъдещата му професия, и проектират изискване за радикално нови научни и практически подходи на логическо мислене. Мисленето дава опосредствено познание за действителността, най-дълбокото познание. Характеризира се с проблемност. Започва с поставянето на въпрос и е насочено към решаване на някаква задача. Приемаме, че човек се абстрахира от случайното, несъщественото, за да опознае същественото и закономерното. Характеризира различни качества на мисленето като широта на ума, дълбочина, конкретност, самостоятелност, критичност, подвижност, бързина и т.н..

Изследването на паметта, мисленето и развитието на логиката, които се развиват още в училищна възраст представляват научен текст, защото показват как при възрастния човек тези ранни когнитивни процеси влияят върху по-нататъшното му развитие. Тези процеси обясняват по научен и достъпен начин значението си и влиянието им върху екзистенцията на човека. Темата разкрива как в периода на зрелостта, в периода, когато човек може да се нарече вече „възрастен“, трябва да разчита преди всичко на начина на мислене, да проявява инициатива, да взема самостоятелни решения, да проявява интелектуална гъвкавост. Именно поради тези основа положена в детска и тийнейджърска възраст, развитието на паметта и мисленето при възрастните ще остане вечна и винаги актуална тема. Щом човек съществува, докато е жив и въобще, трябва да се обновяват и поддържат мисловните процеси, да се мисли за бъдещето, да се помнят неща от миналото, които се отнасят за бъдещето, да се осъществи адаптация към бързо променящи се условия на професионалната дейност, е просто една голяма необходимост.

Разкриване на съществуващите противоречия, за да се определи социалния ред на обществото в една творческа личност и обобщаване на опита, натрупан може да бъде убедително разкриват психологическата основа за развитието на креативността в професионалния асметология, представителен доказвайки своята роля в оформянето на художествено зрелостта на индивида в процеса на себеактуализация. По този начин творчеството се изследва не само като феномен на мислене, но и като интегрирана личностно-творческа категория на професионалната аметология. Развива се в процеса на самоконтрол в периода на формиране на творческата зрялост на специалист.

3. ДИЗАЙН НА ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ

Творческият подход към аметологията, направен в това изследване, ви позволява да изберете нов клон на научното знание и условно да го наречете „креативна аметология“. Креативното развитие на личността в иновационната система на трудова творчески въз основа на проекта на лични определяне на резерви, включително психологическа прогнозиране на про* в процеса на обучение на личните перспективи за растеж, нивото и качеството на творчеството, за да се създаде художествен специалист зрялост.

Целта на изследването в първи етап е ученикът в периода на интелектуално развитие и формиране на креативно мислене, което ще създаде основа за неговата логика в зряла възраст.

Предметът на изследването е концептуалната основа за развитието на креативността като интегрирана личностно-творческа категория.

В последствие, целта на изследването във втори етап преминава към развие на психологическите основи на творчеството в процеса на самоусъвършенстване на личността на учителя, в периода на формиране на творческата зрялост и емпиричното ѝ тестване в новаторската практика.

Изследователски хипотези:

Творчеството като интегрирана многостепенна лична категория на аметологията, характеризираща се с диалектичката триизмерност на нейните компоненти: процесуално, ефективно и лично, е творчески източник на творческа зрялост на специалист в процеса на самоконтрол.

Ако в обучението по „Технологии и предприемачество“ се използват целенасочено планирани ситуации на конструктивна дейност чрез свобода на индивидуалните иновационни идеи за ръчна работа с пластмаса, то получените резултати на тяхната креативност могат да се намират в корелационна зависимост с нивото на интелигентността им. Развитието на креативността още от детски години, по-късно влияе на формиране творческа зряла личност и постигане на неговите лични, професионални и духовни върхове.

Методи на изследване

1. *Теоретико-методологически*: сравнителен методологически анализ; системно структурно моделиране, включващо сравнение, синтез, аналогия и класификация на позициите на представители на различни училища.

2. *Психологически и диагностични методи*: метод за мониторинг на изследванията, включително диагностика, за да се идентифицира креативността, личностна интелигентност и коригирането на творческото развитие на личността в годините на израстване; метод на надлъжно изследване, състоящ се от проучване на ученици, студенти от педагогически специалности и учители, в продължение на 2 години (2017-2019 г.). Ще се използват методите за психологическо наблюдение и диагностика, включващи проектни (авторски) и стандартизирани тестове.

3. *Статистическа обработка и анализ на данните от изследванията*.

Надеждността на изследването се осигурява от адекватността на изследователските методи за постигане на целите; сравнителен анализ на теоретичния материал и опит, резултатите от изследването, направени въз основа на качествен и количествен анализ на експериментални данни.

При изследване на учениците използваме **критериите за оценка на креативност**, приети от Малте В. Вилкес са:

- Плавността на мислене - броя генерирани идеи за определено време;
- Гъвкавостта на мислене - броя идеи, които могат ясно да бъдат разграничени една от друга;
- Броя на категориите, оригиналността на мислене.

К. Урбан изхожда при своето представяне на креативността в компонентен модел не само от когнитивна гледна точка, но също така и от позицията на теориите на личността. За изясняване на своите модули той задава множество въпроси към всеки един от компонентите³⁶.

Компонент 1: Дивергентно мислене и действие; Компонент 2: Общи базисни познавателни и мисловни умения; Компонент 3: Специфична познавателна база и специфични способности; Компонент 4: Фокусиране и желание за работа; Компонент 5: Мотиви и мотивация; Компонент 6: Откритост и толерантност към неопределеността.

Работата на учениците се оценя по следните критерии и показатели:

Табл. 1.1.

Критерий <i>признак, въз основа на който се прави преценка на работата</i>	Показатели <i>това, по което може да се съди за наличие на креативност</i>	Очаквани резултати
*Създадения продукт да има ново приложение; *Да бъде изрязано качествено. Критерий за оценка: 1. Открояване на отделните части на изделието. 2. Точно изработване на модела. 3. Естетичност на модела	1. Точност на работа; 2. Вярна технология на конструиране. Учителят предварително подготвя елементи, с цел подсещане.	*Разбира и изпълнява инструкциите за работа; *Свързва правилно два елемента; *Обработва материала и сглобява; *Сам конструира технологията на работа. *Умее да измисля и предлага нови иновационни идеи;

Професионализмът на учителя трябва да отговаря на няколко критерия:

- *обективни критерии*: ефективността на педагогическата дейност –

А. основните ѝ видове - обучение, развитие, образование,

Б. спомагателни - диагностика, възпитание, консултиране, организационно управление, самообучение;

- *субективни критерии*: устойчива педагогическа ориентация; разбиране на ценностните ориентации на професията на учителя; удовлетвореност от работата;

- *процедурни критерии*: използването от страна на учителя на социално приемливи, хуманистично насочени методи, технологии в неговата работа;

- *критерии за изпълнение*: постигане в педагогическата работа на резултатите, изисквани от обществото

Нивата на професионализъм на учителя са стъпките, етапите на неговото движение към високи темпове на педагогическа работа: - *ниво на майсторство на професията*; - *нивото на педагогически постижения*; - *степенята на самоусъвършенстване на учителя в професията*; - *нивото на педагогическото творчество*.

³⁶ Palmsdorfer, Brigitte (2006): Differenzierung KONKRET – Aus der Praxis für die Praxis. Ein Handbuch für die Grundschule. Wien: Jugend und Volk, с.27

4. ОЧАКВАНО ПРАКТИЧЕСКОТО ЗНАЧЕНИЕ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

1. Експериментално получената диагностична информация ще прави възможно определянето на творчески личен профил, който ще позволи визуално да идентифицираме не само нивата на креативните фактори, но и зависимостите между тях. Тестът дава възможност да се интерпретират механизмите на психическото регулиране въз основа на предпочитанията на житейските ситуации към субектите и да се определят желаните количествени и качествени параметри на креативност на личността в тяхната динамика на съпоставка и развитие.

2. Провеждането на наблюдение върху креативността и интелигентността в детска възраст и в творческа зрялост ще корелационни зависимости.

3. В аметодологическата наука резултатите от изследването ще дадат основни детерминанти за научното направление „Психология на творчеството“.

4. Ще се приложат експериментално идентифицирани оптимални иновативни технологии за обучение с въвеждането на рефлексивно-творческа практика, включваща социално-психологическо обучение.

Емпиричните данни предполагат, че изследването на проблема за креативност в професионалната аметология трябва да бъде доведено до всеобхватно концептуално ниво, при което да се открият нови възможности за намиране на резерви в развитието на креативността от детска възраст до творческата зрялост на личността.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Творчеството се нуждае от пространство и време, за да процъфтява в училище.

„Без значение колко загадъчен и мистичен изглежда източникът на творческото начало, едно вече е сигурно: креативността е не само природна дарба, с която човек се ражда или не, то е по-скоро умение на физическите лица, групи или организации. Креативността може да се развива и научава от всеки: развитието ѝ в организациите изисква комбиниране на елементи както на личното поведение на членовете, така и от заобикалящата среда“³⁷.

Творчеството не идва от търсенето. То също така се възползва от ограничения. Необходима е фина комбинация от натиск и време за създаване на творчески идеи. Училището – „машина за убиване на креативността“ - всъщност може да се превърне в подходяща рамка за задаване на необходимите детерминанти и да даде на учащите възможност да се справят с предизвикателни задачи и да съхранят детската креативност до годините да творческа зрялост.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Георгиев, Л., (2011) Психология на възрастните., ЮЗУ „Неофит Рилски“, 63 стр, 246 с.
- [2] Колева Н.Л., Анализ на практическата необходимост от творчество. Технически университет София, Инженерни-педагогически факултет, филиал Сливен. Седма Национална Конференция с международно участие, 2012 г., ISSN 1311-2864, 181 -187 стр
- [2] Гурова Л.Л., Психология мышления., Издателство „Когито-Центр“, ISBN 5-9292-0134-X, 2008.
- [3] Завалишина Д.Н. Практическо мышление: Специфика и проблемы развития., М.: Изд-во „Институт психологии РАН“, 2005., 376 с.
- [4] Матюшкин А.М. Психология мышления. Мышление как разрешение проблемных ситуаций: Учеб. пособие. М., 2009.
- [5] Матюшина А.А., Идеи для решения творческой проблемы в начальной школе А.М. Матюшкин // Вестник Московского университета, серия 14, Психология, 2012, №3, с.70-80.
- [6] Матюшкин А.М. Интуиция и творчество // Мир психологии. 1996. № 4. С. 28—36.
- [7] Пиаже, Жан. Психология интеллекта. В: Избранные психологические труды, 1969.
- [8] Поляков Ю. Ф. Патология познавательной деятельности. М., 1968.
- [9] Пономарьов Я. А., Семьонов А.Н., Алексеев Н.Г.: [Актуални проблеми на психологията на творчеството.](#), Журнал „Проблеми психологии“, стр.161
- [10] Рибо Т. Творческо воображение. Спб., 1901.
- [11] Роменец В.А. Психология творчості., К.: Либідь, 2001., 286 с.

³⁷ Колева Н.Л., Анализ на практическата необходимост от творчество. Технически университет София, Инженерни-педагогически факултет, филиал Сливен. Седма Национална Конференция с международно участие, 2012 г., ISSN 1311-2864, 181 -187 стр

- [12] Глизина Н.Ф. Педагогическа психология. М: Академия, 2006 г.
- [13] Тихомиров, О.К., Структура мыслительной деятельности человека. М., 1969;
- [14] Arnheim R. Visual thinking. Berkley-Los Angeles, 1969.
- [15] Bolton N. Psychology of thinking. London, 1972.
- [16] Sorbin T. R. Mental changes in experimental regression. Am. J. Psychiat., 1956.
- [17] Piaget, Jean. The Construction of Reality in the Child. New York, Basic Books, 1954, 386 p
- [18] Palmsdorfer, Brigitte (2006): Differenzierung KONKRET – Aus der Praxis für die Praxis. Ein Handbuch für die Grundschule. Wien: Jugend und Volk, с.27
- [19] Wertheimer M. Productive Thinking. N. Y., 1945.

